

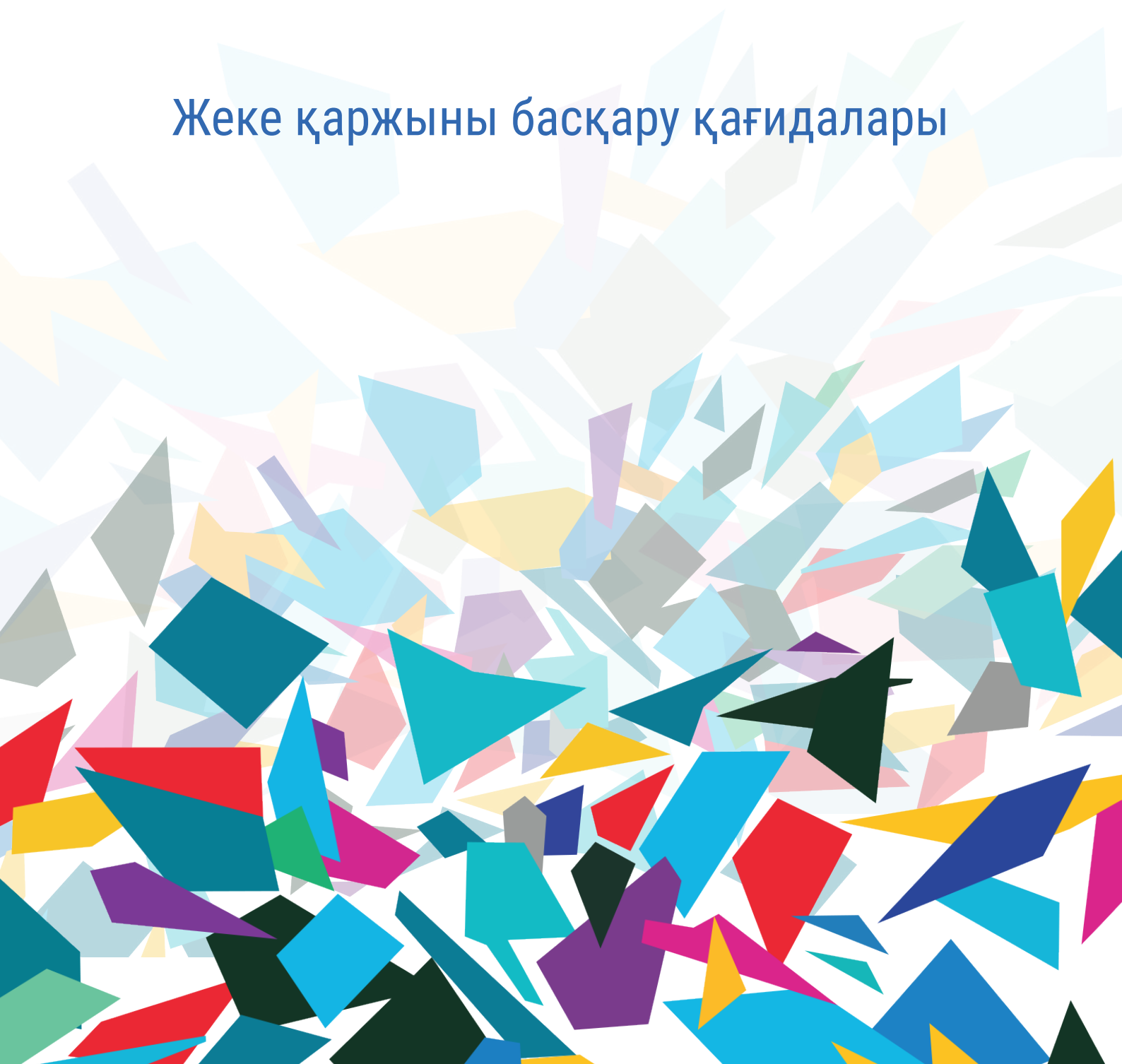
1-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

ЖЕКЕ ҚАРЖЫ

Жеке қаржыны басқару қағидалары

Кітап: Жеке қаржы

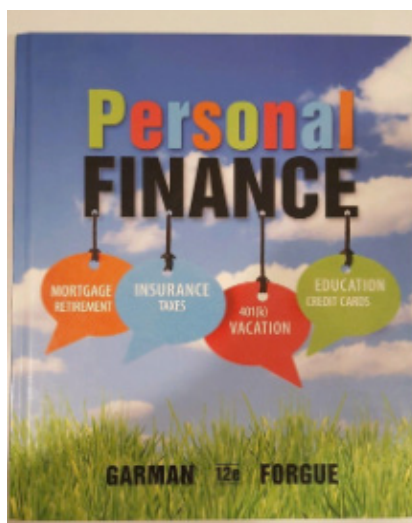
Дәріс: Жеке қаржыны басқару қағидалары

Сұрақтар:

1. «Жеке қаржы» ұғымының мәні мен мазмұны
2. Жеке қаржыны басқару
3. Қаржы қаражатын басқарудың негізгі ережелері

Оқылатын дәріс жеке қаржыны тиімді басқаруға арналған «PERSONAL FINANCE» кітабына негізделген «Жеке Қаржы» кітабының авторлары Томас Гарман және Раймонд Форг. Бірінші басылым 1985 жылы болды, басылым саны 13-тей. Курс 25 дәріске бөлінген.

Бұл курстың негізгі мақсаты тыңдаушыларға жеке қаржыны сауатты басқару өте қажет екендігін түсіндіру және әр адамның өз өмірін қаржылық қамтамасыз ету мен қаржылық тәуелсіз болуға көмектеседі.

Бұл кітап мазмұнымен, құрылымдылығымен, кезеңдік тәсілді пайдалану артықшылығымен ерекшелене отырып, оқырманға өз жеке қаржысын үнемдеу және оны тиімді инвестициялау, қаржы ресурстарын сауатты басқару, салықтарды тіркеу, кредиттік карталар бойынша берешекті азайту және болашақты жоспарлауды үйренуге көмектеседі. Қаржылық міндеттердің кең ауқымын қамтитын нақты сценарийлер пайдаланушыларға негізгі тұжырымдамалардың өзектілігін бағалауға мүмкіндік береді, ал жеке қаржы бойынша сарапшылардың пайдалы кеңестері оларға осы тұжырымдамаларды өз өмірінде қолдануға көмектеседі.

Көптеген математикалық мысалдар инвестициялау арқылы ұзақ мерзімді қаржылық мақсаттарға қол жеткізудің сыни маңыздылығын айқын көрсетеді. Алдыңғы басылымдардың танымалдылығы мен табыстылығына сүйене отырып, жаңа толықтырылған 13-ші басылым кез келген адамның өмір бойы табысқа жету және қаржыны ақылға қонымды басқару үшін қажетті маңызды тұжырымдамаларға назар аударуды жалғастыруда.

«PERSONAL FINANCE» кітабының авторы белгілі зеріттеуші, кеңесші және ғалым Томас Гарман Вирджиния техникалық университетінің құрметті профессоры, сонымен қатар қызметкерлерге жеке қаржылық білім беру Ұлттық институтын басқарушысы. Оз зеріттеушілік еңбегінің нәтижесінде ол жеке қаржы бойынша білім беру қорын құрды. 40 кітаптың және 200 ғылыми мақалалардың авторы, Томас Гарман жұмыс берушілердің қаржылық жағдайын, және олардың компания қызметкерлерінің қаржылық жағдайымен байланыстыратын мәселелерді зерттеумен айналысты. Зерттеулер нәтижесі қызметкерлердің қаржылық мәселелерінің төмендеуі мен жеке қаржылық әл-ауқатының жақсаруы компания қызметкерлердің жақсы жұмыс атқарына алып келетінін көрсетті. Гарманның зерттеулері 20 жылдан астам уақыт бойы осы саладағы зерттеулерде ең жиі пайдаланылатын дәйексөз болды. Ол қаржылық кеңес беру және білім беруді жоспарлау қауымдастығының, сонымен қатар тұтынушылардың мүдделерін қорғау бойынша Американдық кеңестің құрметті ғылыми қызметкері болып табылады. Томас Гарман Федералдық резервтік жүйенің Басқарушылар Кеңесі жанындағы консультативтік кеңестерде, қаржылық жоспарлау бойынша сертификатталған мамандарға арналған халықаралық стандарттар мен практикалар кеңесінде, Американдық ұлттық стандарттар институтында, кредиттік кеңес берудің ұлттық қорында, АҚШ өнімдері мен дәрі-дәрмектерді бақылау басқармасында және жарнаманы қарау жөніндегі Ұлттық кеңесте жұмыс істеген.

Оның қаржыларды тиімді басқару бойынша кеңестері Америка Кеңесінің, Manulife Financial, AT&T, BMC АҚШ, АҚШ армиясы және АҚШ Қорғаныс министрлігінің пайданы бөлу бойынша жұмыстарын қамтиды. Оның жұмыстары жүздеген басылымдарда, соның ішінде USA Today, New York Times, The Washington Post, The Los Angeles Times және АҚШ-та және News & World Report.

Курс кез келген адамның күнделікті ағымдағы қаржы мәселелерін шешуге бағыттап мен әрбір адам үшін жеке капиталды басқарудың оңтайлы тәсілдерін табуға мүмкіндік береді. Курсты өту барысында тыңдаушы ең алдымен өз капиталын үш элемент бойынша бөлуді үйренеді: ағымдағы, сақтандыру және инвестициялық капитал. Сондай ақ, қаржы нарығында қарапайым инвестициялық операцияларды жүзеге асыру мүмкіндіктері және олардың тиімділігін бағалау да қарастырылады.

Ұсынылған курста жеке қаржыға қатысты операцияларды объективті бағалау үшін қаржылық есептеулер негіздері беріледі, мысалы қарапайым және күрделі пайыз, номиналды және тиімді пайыздық мөлшерлеме, номиналды және нақты кірістілік, акшаның ағымдағы және болашақ құны сияқты түсініктер тереңдетіліп қарастырылады.

Тәуекелдерді түсіну қаржы әлемінде аса маңызды болып табылады және бұған курстың бөлек бір бөлігі арналады, оны игеру барысында тыңдаушы «тәуекел-табыстылық» өлшемі бойынша қабылданатын инвестициялық шешімдердің тиімділігін бағалауды үйренеді. Ал қорытынды бөлімде инвестициялық қаржыны қалыптастыруға және оны басқаруға қатысты мәселелер қаралатын болады.

Бұл курсты өту нәтижесінде келесі дағдыларды игеру мүмкін болады:

- Күтпеген және жоспарланбаған шығындарды қалай басқару керек;
- Мүмкіндігінше салықтарды төмендетіп төлеу;

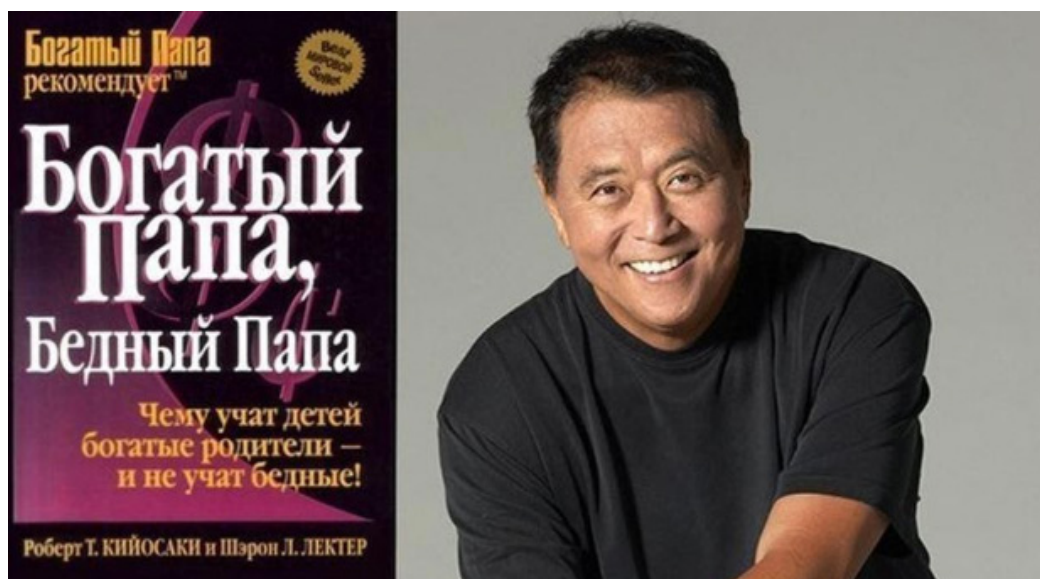

Жылжымайтын мүлік пен жылжымалы мүлікті қалай тиімді сатып алу құпияларын түсіну;
Өз меншігіңіздегі активтерді қорғау;
Тиімдірек және ұтымды инвестициялар жасау;
Зейнеткерлікке шығу кезінде жұмсауға немесе демеуге және қайырымдылықпен айналысуға болатын әл-ауқатты жинақтау және сақтау.

Жеке қаржы - бұл қаржылық табысқа жету үшін маңызды болып саналатын жеке және отбасылық ресурстарды. Бұл адамдардың өз қаржы ресурстарын жұмсауына, сақтауына, қорғауына және инвестициялауына байланысты іс әрекеттермен тығыз байланысты операциялар түрі. Жеке қаржы мәселелерін жақсы түсіну сізге қаржылық мәселелерді, салықтық міндеттерді және инвестицияларды құю мен қаржы нарығында тиімді шешім қабылдауда табысқа жетуге үлкен мүмкіндік береді.

Қаржылық әл-ауқат дегеніміз – бұл адамдардың ағымдағы қаржылық міндеттемеліні толық орындай алатын, өзінің қаржылық болашағында өзін қауіпсіз сезінетін және табысты өмір сүруге мүмкіндік беретін қаржылық жағдай. Қаржылық игілікке қол жеткізу үшін қаржылық жауапты және сауатты болу керек. Бұл дегеніміз, сіз болашақ қаржылық әл-ауқат үшін жауаптысыз және Сіз Жеке Қаржыңызға қатысты дұрыс шешім қабылдауға ұмтылуыңыз қажет.

Роберт Кийосаки өзінің атақты «Богатый папа, бедный папа» кітабында «Егер ауқатты боламын десеңіз, онда қаржы бойынша сауатты болуыңыз керек. Өз тапқан табысыңызды тиімді басқаруды, оны басқаларға

жем қылмай, өз қажеттіліктеріңізге дұрыс бөлуді үйренуіңіз керек. Ақшаңыз сіз үшін жұмыс жасауы тиіс! Адам жоғары білімді, табысты маман болуы мүмкін, бірақ қаржылық сауатсыз болуы әбден мүмкін. Мұндай адамдар барын салып еңбек етуден аянбайды, бірақ тапқан табысын тиімді басқара алмайды, сондықтан да ауқаттылар қатарына қосылмайды» деп айтады.

Қаржыгерлер кез келген бюджеттің үш құрамдас бөлігін атап көрсетеді:

- кірістер, яғни ақшалай түсімдер,
- шығыстар, яғни отбасылық (жеке) бюджеттен төленетін төлемдер және
- тапшылықты қаржыландыру көздері – кірістер мен шығыстар арасындағы айырмашылық.

Қаржының маңызды функциясы – қайта бөлу. Қайта бөлу салық пен бюджет жүйесінің көмегімен мемлекет ауқымында, кәсіпорын немесе жеке отбасы ішінде де жүзеге асырылады. Кез келген қаржылық қатынастар бір жақты ғана болып табылмайды: бір субъектінің шығыстары басқа бір субъекттердің табысы болып табылады, ал қаржы институттары ресурстарды шоғырландыруды жүзеге асыраса отырып оларға экономикада «жұмыс істеуге» мүмкіндік береді. Сондықтан кез келген адам өз жеке қаржыларын тиімді басқару арқылы қаржылық сауаттылығын әрдайым арттырып отыруы тиіс.

Қаржылық сауатты адамның бейнесі келесідей сипатталады:

1. Өз меншігіндегі кірістер мен шығыстардың есебін жүргізеді, яғни қандай табыс алғанын, ақшаны қалай жұмсағанын, кірістер мен шығыстар арасындағы айырмашылық қандай екенін біледі.
2. Тапқан табысын шығыстарына қарағанда аз жұмсайды. Әрине, қаржылық сауатты адамның әр түрлі банктерде кредиттері жоқ, ол өз тапқан табысы мен қолдағы бар қаражатына өмір сүре алады.
3. Қаржы әлемінде шешім қабылдауға сауаты жеткілікті, өйткені ол қажетті ақпаратты қайдан табуға болатынын біледі. Әрине, қаржыларды басқаруға қатысты барлық жағдайды бақылау мүмкін емес, бірақ қажетті ақпаратты қайдан алу керектігін білу, түсіну қажет және оны барынша тиімді пайдалана білу керек.
4. Қаржылық қызметтерді ұтымды таңдауды жүзеге асырады. Өз ақшасын жоғалтпау үшін қаржы ұйымдарының сенімділігін қадағалау қажет.
5. Меншікті резервтік қоры бар – «қауіпсіздік жастығы», күтпеген жағдайлар болған жағдайда қолдануға бағытталған қор. Бұл қаржылық сауаттылықтың ең маңызды ережелерінің бірі. Сіз жұмыстан айырылып, немесе ауырып қалуыңыз ықтимал, дәл осындай жағдайда резервтік қорды ақша қаражаты сіздің өмір сүру сапанызға елеулі зиян келтірмей, өз мұқтаждарыңыз бен міндетті төлемдерді төлеуге көмектеседі.
6. Қаржы қызметтерін тұтынушының құқығының қалай қорғалғанын біледі-яғни адам қаржы нарығындағы құқықтары бұзылған жағдайда қайда жүгіну керектігін біледі.

Қаржыны басқаруды бюджетті жоспарлау сияқты күрделі мәселеден бастау керек. Өйткені адамдардың көпшілігі үшін жалақы олардың жеке қаржысының негізгі құрамдас бөлігі болып табылады, ал бюджетті сауатты құру капиталды жинақтау үшін осы қаржы қаражатының кейбір бөлігін бөлуге мүмкіндік береді. Міне, шын мәнінде, біз жеке қаржыны басқарумен айналыса бастадық, егер «жалақыдан жалақыға дейін» деп аталатын жағдайдан, сол жалақыдан жинақтап тиімді қаржылық құралдар қолдана отырып табысты

Кітап: Жеке қаржы

Дәріс: Жеке қаржыны басқару қағидалары

операция жасауға, қорға салып қоя алатын қандай да бір бөлік қалатын жағдайға ауысу. Әрине, қаржыға деген мұндай қарым-қатынас кейбір үйреншікті әдеттер мен көптеген импульсивті шығыстардан бас тартуды талап етеді, бұл өте қиын. Шығындардың кейбір бөліктерін салыстырмалы тұрақтылығына байланысты жоспарлау жеткілікті, мысалы тамақтануға арналған шығындар, әр түрлі қызметтерге ақы төлеу, мәселен, ұялы байланыс, фитнес клубқа төленетін қаражат. Ал кейбір жағдайлар үшін стратегиялық қор болуы міндетті, оның мөлшерін жеке қаржыңыздың сомасы мен құрылымына байланысты өзіңіз анықтайсыз. Мысалы, автомобилистерге әрқашан автокөліктің сынуына байланысты кейбір шығындар қауіп төндіреді.

Сондықтан да жеке қаржыларды басқару өте маңызды. Жеке қаржыны басқару дегеніміз:

- Бұл адамның өмір сүру деңгейін арттыру үшін ақша табыстарының ағынын реттеу қызметі;
- Жеке қаржыларды басқару жеке адамның өмірлік циклінің кезеңіне байланысты жүргізіледі.

Өмірлік цикл және қаржылық мақсаттар

- Отбасының ағымдағы тұтынуының лайықты деңгейін қамтамасыз ету;
- Отбасын тұрғын үймен және қосалқы шаруашылықпен қамтамасыз ету, өмір сүру жағдайын жақсарту;
- Отбасы мүшелерін денсаулықтан және еңбекке қабілеттіліктен айырылу салдарынан қорғау;
- Отбасын асыраушысынан айырылудың қаржылық салдарынан қорғау;
- Балалардың жақсы дамуын, тәрбиесін және білім алуын қамтамасыз ету;
- Жақсы демалыс пен бос уақытты, жеке қызығушылық пен хоббиді дамыту мүмкіндігін қамтамасыз ету;
- Өз бизнесін ашу, қарыздарды өтеу, резервтік қор құру;
- Зейнеткерлікке шыққаннан кейін қалыпты өмір сүру деңгейін сақтау;
- Мұра қалдыру. Болашақ ұрпақтың отбасылық капиталын қалыптастыру.

Бүгінгі таңда жеке қаржы құралдарын басқарудың көптеген түрлі модельдері бар және сіздің міндетіңіз өзіңіз үшін оңтайлы нұсқаны таңдау және жеткілікті алудың, қаражатты бөлудің және олардың жинақталуының тұрақты тетігін әзірлеу арқылы оған ұстану.

Қаржы қаражатын басқарудың негізгі қағидалары:

• Барлық қаржы ағындарын қатаң бақылау

Бүгінгі күні, белсенді дамып келе жатқан жаңа технологиялардың арқасында өз кірістерін-шығыстарын-жинақтарын есепке алу өте оңай. Мамандар әзірлеген қосымшалардың бірін пайдалану жеткілікті, оны өз компьютерінде, ноутбукте, мобильді құрылғыда орнату және оны барлық бағыттар бойынша қаржы бөле отырып пайдалану жеткілікті. Сайып келгенде, сіз өз қаражатыңызды қай Санда және қайда жіберетініңізді, барлық деректерді талдап, дұрыс қорытынды жасайтыныңызды анық көресіз.

• Жинақтарды тиімді құру

Бұл сіздің әл-ауқатыңызға тікелей байланысты өте маңызды ереже. Тәжірибе көрсеткендей, әрбір адам өз шығындарын тіпті 50% - ға қысқартуға қабілетті және бұл оның өмірінің сапасына еш әсер етпейді. Тек ол өз қаржы ағындарын дұрыс бөле алады. Осылайша, өзінің қаржылық жағдайын жақсарту үшін өз табысының 10-нан 20% - ға дейін кейінге қалдыру және бұл процесті ай сайынғы рәсімге енгізу керек.

• Сауатты инвестициялау

Егер сіздің жинақтарыңыз жастықтың астындағы қимылсыз жүк болмаса, жұмыс істеп, табыс әкелсе, қомақты табысты алуға болады. Мұндай табыс табудың құралы-табысты жобаларға, өзінің жеке бизнесіне, банктік депозиттік салымдарға, қор нарығына және басқа да қаржы құралдарына инвестициялау болып табылады. Дұрыс тәуекелге бел буған адамдарға оларды түрлі жобалар мен компанияларға салу үшін өз қаражатыңызды пайдалануға болады. Біз «дұрыс тәуекелге» бекер назар бөлген жоқпыз, өйткені қазіргі заманғы қаржы нарығы көптеген тәуекелдерге ие және олармен таныс емес адам пайда ала алмайды, сонымен қатар өз қаражатын мүлде жоғалтады. Егер сіздің ақшалай қаражатыңызды ұтымды салу

Кітап: Жеке қаржы

Дәріс: Жеке қаржыны басқару қағидалары

ережелерін оқып, тәуекелдерді бағалай білсеңіз, онда бұл ереже сіздің ақшалай қаражатыңызды көбейтуге көмектеседі.

• Жеке қаржыны жоспарлау

Бұл өте маңызды тармақ, өйткені нақты жасалған қаржы бөлу жоспары сіздің қаржылық өміріңіздің негізі. Бұл жерде басымдықтарды дұрыс орналастыруды, маңызды және екінші кезектегі мақсаттарды қоюды, осы жоспарды іске асыру кезеңдерін белгілеуді үйрену маңызды. Сізде жеке қаржы жоспары бар ма? Сіз жинақ және инвестициялар жасайсыз ба? Сіздің жеке капиталыңыз қандай активтерге салынған: рубльге, валютаға, бағалы қағаздарға, жылжымайтын мүлікке? Сіз ақшаны депозитте сақтайсыз ба немесе одан да көп табыс және тәуекелді құралдарға инвестициялайсыз ба?

Қаржылық жоспарлау үдерісіндегі 5 негізгі қадам

- Сіздің біліміңіз бен мансаптық жоспарыңызға қатысты ағымдағы қаржылық шарттарды бағалау;
- Негізгі қаржылық мақсаттарды анықтау;
- Мақсаттарға қол жеткізу үшін іс-қимыл жоспарын әзірлеу;
- Мақсатқа қол жеткізу мониторингі үшін шығыстар бойынша жоспарды үнемі қадағалау және бақылау;
- Қаржылық мақсаттарды қайта қарау және қажетті өзгерістер енгізу;
- Қаржылық табыс/Гүлдену, қаржылық қауіпсіздік және қаржылық еркіндік/тәуелсіздік арасындағы елеулі айырмашылық бар
- Қаржылық әл-ауқатқа жету үшін жоспарлай білу, аз жұмсай білу, көп жинақ және содан кейін инвестиция салу қажет.

Жеке қаржы жоспары (ЖКЖ) - бұл сіздің ағымдағы жағдайыңызға сүйене отырып, бүгінгі күні бар қаржы құралдарын барынша тиімді пайдалана отырып, сіздің қаржылық мақсаттарға қол жеткізудің дәйекті қадамдық стратегиясын әзірлеуге мүмкіндік беретін әдіс.

Қаржылық жоспарлау жөніндегі мамандар кеңесі сіздің өміріңізге және сіздің болашағыңызға әсер ететіні анық, сондықтан оларға міндетті түрде келесі сұрақтар қойыңыз:

1. Қызмет атқару еркешеліктері, мысалы, сізде қандай тәжірибе бар?
2. Қаржылық жоспарлау тәжірибесі бойынша сіздің біліктілігіңіз қандай, біліміңіз, лицензияңыз және өкілеттілігіңіз қандай және сіздің кәсіби біліктілігіңізге кім кепіл бола алады?
3. Мен сізден тегін алғашқы кеңестерді ала аламын ба және қанша уақытты талап етеді?
4. Клиенттермен жұмыс істеу кезінде фидуциарлық стандартты сақтайсыз ба? Неге немесе неге жоқ? Сіз менімен жұмыс жасайтын жалғаз адам боласыз ба немесе басқа да тұлғалар қатысады ма?
5. Менің инвестициялық көрсеткіштерімді қалай және қаншалықты жиі тексересіздер?
6. Клиенттің қаржылық мақсаттарын анықтау үшін қандай әдістерді пайдаланасыздар? Мен қаржылық жоспарлардың, мониторинг бойынша есептердің және портфельдердің немесе сіздің клиенттеріңіздің нақты мысалдарының репрезентативті мысалдарын көре аламын ба?
7. Сіз қанша аласыз, сіздің жұмыс құрылымыңыз қандай, сіз жеке зейнетақыны қалай жинайсыз, ал егер сіз комиссиялық табас алсаңыз, олар қалай табыс болады және кімнен?
8. Мен жоғарыда тармақтардың және көрсетілетін қызметтердің толық сипаттамасымен жазбаша келісім ала аламын ба?
10. Қандай да бір шағымдар болса кімге айтамын?

1-дәрістің түйіндемесі

Қаржылық табысқа жету үшін кезеңділіктің қаншалықты қажет екенін түсіну.

Қаржылық табыс пен бақыт аз шығындардан, жинақтардан және үлкен инвестициялардан келеді. Мақсаты сіздің стандартты өмір деңгейінен өте жақын өмір деңгейіне жету. Сіз оған өз қаражатыңызды тиімді жұмсап, үнемдеп және тиімді инвестиция жасау арқылы қол жеткізе аласыз.

Кітап: Жеке қаржы

Дәріс: Жеке қаржыны басқару қағидалары

Экономиканың сіздің жеке қаржылық табыстылығыңызға қалай әсер ететінін түсіну.

Экономкалық дамудың қай сатысында екенімізді анықтау және экономика мен әлеуметтік салаға тиесілі статистикалық мәліметтерді бақылап жүру, мысалы мемлекеттік құнды қағаздардың қойылымы неше пайыз екенін білсеңіз, олар сіздің қаржыңызды стратегиялық басқаруда өзгерістер жасауға көмектеседі. Сонымен қатар, инфляция мен девальвация да сіздің қаржылық жағдайыңызға өз әсерін тигізеді.

Қаржылық шешімдерді қабылдай отырып, экономист ретінде ойлаңыз

Баламалы шығындардың, шекті пайдалылықтың және құнның, сондай-ақ табыс салығының шекті ставкасының негізгі экономикалық принциптерін түсіну және қолдану сіздің қаржылық табысыңызға әсер етеді. Шешімнің баламалы құны (opportunity cost)- бұл бас тарту қажет болатын келесі үздік баламаның құны. Шекті құн-кейбір позицияның тағы бір қосымша бірлігінің қосымша (шекте) құны. Бұл көрсеткіштер белгілі болғанда, бұл құнды алынған шекті пайдалықпен салыстыруға болады. Шекте салық ставкасы - сіздің соңғы долларыңызға салық салынатын салықтық ставка.

Жеке қаржылық шешімдерді қабылдау кезінде уақыт бойынша ақша құнын есептеңіз

Болашақта алынатын немесе төленетін доллар бүгін алынған немесе төленген доллардың құнына тең емес. Бүгін алынған доллар бір жылдан кейін алынған доллардан артық тұрады, өйткені бүгінгі доллар сақтауға немесе инвестициялауға болады. Келесі жылы Сіз бұл Доллар көп болады деп күтесіз. Ақшаның уақытша құны екі құрамдас бөліктен тұрады: болашақ құн және ағымдағы құн.

Тиімді шешімдер қабылдаңыз

Тиімді шешімдер нақты табысты жыл сайын мың долларға арттыра алады. Жұмыс берушінің демеушілік ететін кафетерий жоспарларында нұсқалар арасында ақылмен таңдау керек, шығыстардың икемді есебі, медициналық сақтандыру, өмірді сақтандыру, зейнеткерлікке шығу.

Дербес жұмыстарға арналған тапсырмалар

1. Жеке қаржыларды басқару қажеттілігі мен маңыздылығын дәлелдейтін өз тәжерибеңізден мысалдар мен жағдайларды сипаттаңыз.
2. Қазақстандық экономикалық және әлеуметтік даму жағдайында әр қазақстандық жеке қаржыларын қаншалықты тиімді басқаруы мүмкін деп ойлайсыз, пікіріңізді жинақтап жазыңыз.
3. Жеке қаржыларды басқару үшін арнайы білім алу керек пе? деген сұраққа талдау жасаңыз.

Бақылау сұрақтары:

1. Жеке қаржы, қаржылық сауатты тұлға, жеке қаржыны басқару түсініктеріне анықтама беріңіз.
2. Қаржылық жоспарлаудың негізгі кезеңдерін анықтаңыз.
3. Қаржылық табыстар, қаржылық қауіпсіздік және қаржылық бақыт дегеніміз не?
4. Жеке қаржы туралы оқығанда не істей аласың?
5. Қаржылық табысқа жетудің принциптері қандай?

Қосымша ресурстар

- Р. Т. Кийосаки.: Богатый папа, бедный папа. М: Издательство Попурри, 2016 г. 224 с
- А. Герасимов.: Финансовый ежедневник. Как привести деньги в порядок: М: Издательство Эксмо, 2017г. 160 с
- С. Лукас.: Личное состояние: Приумножать, защищать, распоряжаться. М: Издательство Альпина, 2007 г. 320 с